

Stroje ludowe

Wyjaśnienie dla nauczyciela:

Wyjaśnienie dla nauczyciela: Co by było, gdyby dziś zamiast wypłaty otrzymać 100 skórek wiewiórek albo trzysta gród soli? Niegdyś zapewne zmienilibyśmy na zboże, kociótek, albo przy dobrym wietrze na pieprz lub kakao. Dziś barter zazwyczaj spotykany bywa w transakcjach biznesowych, a za wykonaną pracę dostajemy pieniądze, którymi później płacimy za towary. Zanim banki wzięły sprawy w swoje ręce, człowiek płacił czym chciał, a konkretniej czym miał. Powszechnie obowiązująca wymiana towaru – barter opierał się na wzajemności – ja tobie rybę ty mi kociótek. Ale ta zasada niosła w sobie pewne ryzyko.

Wymieniane towary nie zawsze były równowarte, dlatego postanowiono ujednoczyć środek płatniczy, wybierając coś powszechnie dostępnego, jednocześnie o dużej wartości lub znaczeniu dla człowieka.

Stroje ludowe były ważnym elementem wiejskiego życia i kultury. Ich wygląd wynika z tradycji danych regionów, ich historii, sytuacji gospodarczej i potrzeby użytkowej. W dzisiejszych czasach stroje stanowią symbole tożsamości regionalnej i osobistej relacji z tradycją regionu. Największą różnorodność i wzrost występowania regionalnych „trendów mody” datuje się na II połowę XIX i początek XX wieku, a jest to związane z wieloma zmianami gospodarczymi i rozwojem przemysłu. Wytwórcami strojów ludowych byli: krawcy, tkaczki, krawcowe, czepkarki.

Podstawowymi składowymi stroju są materiał i krój, które podkreślają różnice między regionami. Zdobienia i detale poszczególnych ubiorów są źródłem informacji o ich właścicielu, o jego przynależności etnicznej, stopniu zamożności, stanie cywilnym, a nawet tradycji rodzinnej. Elementy strojów ludowych, które można oglądać w Harcerskim Muzeum Etnograficznym, pochodzą przede wszystkim z terenów Spisza, Podhala, Beskidu Śląskiego, Śląska Cieszyńskiego i Bytomia.

Strój górali spiskich – Obszar Spisza od wschodu i południa graniczy ze Słowacją, od zachodu ogranicza go rzeka Białka a od północy Dunajec. Występują tam trzy odmiany stroju spiskiego: jurgowska, kacwińska i trybska. W Muzeum eksponowany jest wyjątkowy męski kozuch kacwiński.

Strój górali podhalańskich – Górale podhalańscy zamieszkują obszar od Tatr po Gorce, sąsiadują od zachodu z Orawą, a od wschodu ze Spiszem. Wyróżniają się bardzo dużym poczuciem odrębności etnicznej, a strój ich regionalny noszony jest nadal jako reprezentacyjny. Podstawowe części stroju męskiego to portki (spodnie) i cucha (krótkie okrycie wierzchnie). Portki z obcisłymi zwężanymi nogawkami zdobione były wzdłuż obłamkami z wełnianych sznurków, zakończonych pomponami. Haftowane ozdoby wokół przyporów nazywa się parzenicami. Właśnie tak zdobione spodnie można zobaczyć na naszej wystawie wraz z Opaskiem (pasem bacowksim), szerokim, zapinanym na 4-5 sprzączek.

Strój górali śląskich – Górale Śląscy zamieszkują tereny Beskidu Śląskiego. W połowie XIX wieku zasięg stroju góralskiego obejmował prawie całe górzyste i zalesione dorzecze górnej Wisły i Olzy. Z czasem wraz z rozwojem przemysłu i zmianami mody kobiecej zarzucono tradycyjny ubiór, który najdłużej zachowa się w Istebnej, Jaworzynce i Koniakowie. Męski strój był prosty i archaiczny. Tradycyjna lniana koszula, prezentowana w gablocie, jest lniana (drelichowa), z drobnym krzyżykowym haftem przy rozcięciach koszuli i u dołu rękawów. Portki o obcisłych nogawkach miały skromne ozdoby wokół przyporu i wzdłuż dolnych rozcięć nogawek.

Na ubiór góralek składały się: koszula spodnia (ciasnocha), zapaska tylna, zbierana (plisowana), zapaska

przednia, koszula (kabotek), czepiec koronkowy, chusta, kierzce, pończochy wełniane, łochtuszka, kozuch. W Muzeum można podziwiać większość elementów stroju kobiecego z regionu Beskidu Śląskiego.

Strój bytomski, nazywany też rozbarskim – jest jedną z odmian stroju górnośląskiego, z okolic Bytomia i Katowic. Orientacyjnie wschodnią granicę zasięgu stanowiła rzeka Brynica i Przemsza, na północy Mała Panew, na południu linia łącząca Mikołów z Mysłowicami, na zachodzie ziemia raciborska. Ubiór szyty jest głównie z materiałów fabrycznych, ze względu na rozwój przemysłu górnośląskiego i lepszą z tego powodu sytuację materialną wsi. Wełniane spódnice jednobarwne ze stanikiem, w stroju kobiecym były długie, szerokie i nakładane na kilka halek. Do spódnicy noszono koszulki z cienkiego batystu, z bufiastymi rękawami z koronkową krezą. Dopasowane jednobarwne gorsety sukienne, czerwone lub zielone miały naszytą wokół dekoltu żakardową, jedwabną wstążką. Zapięcie na szereg metalowych guzików i po obu stronach naszyte poziomo kolorowe taśmy. Do tego jedwabny kwiecisty fartuch. Okryciem wierzchnim była jakła.

Mężczyźni nosili koszule z kołnierzykiem ozdobionym mereżką, przewiązanym kolorową jedwabną chustką. Spodnie szyte z żółtej irchy. Kamizela z rękawami i niskim stojącym kołnierzykiem, zapinana była na szereg dekoracyjnych metalowych guzików. Podszyta czerwonym sukniem, ozdobiona niebieskim sznureczkiem z tyłu i w środku pasa kolorowym hafcikiem.

Strój cieszyński – noszony w II połowie XIX wieku przez mieszkańców terenu wyznaczonego przez: Cieszyn, Pruchną, Strumień, Czechowice, Jaworze, Ustroń, Leszną. Obecnie można go spotkać jeszcze w Beskidzie Śląskim i okolicach Cieszyna. Kobiety ubierały luźne koszule (kabotki), z krótkimi bufiastymi rękawami, zdobione haftem krzyżykowym, lub koronkami i haftem angielskim. Suknia składała się z jednobarwnej spódnicy i przyszytego do niej stanika, zwanego żywotkiem. Aksamitne żywotki, które można zobaczyć w muzealnych gablotach, zdobione były bogato srebrną lub złotą bortą i haftem. Do sukni zakładano jedwabny kwiecisty fartuszek, przepasany wstęgą wiążaną na przodzie w kokardę. Do tego chusty i koronkowe czepce.

hm. Olga Wazowska

Bibliografia: „Polski Strój Ludowy przewodnik po wystawie stałej” Elżbieta Królikowska, Państwowe Muzeum Etnograficzne, Warszawa 2000

Pytania do rozmowy z uczniem po wykonaniu ćwiczenia:

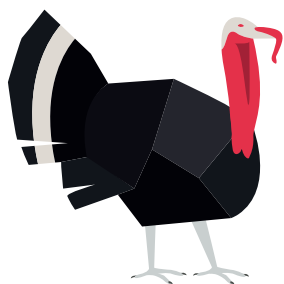
- Jak kiedyś wytwarzano ubrania, buty i stroje?
- Jak często kupujesz nowe ubrania? Jaki może to mieć wpływ na środowisko?
- Czy wszystko co nosisz na sobie podróżuje z daleka?
- Z jakich materiałów tworzy się materiał?
- Czym różnią się stroje w zależności od regionów?
- Sprawdź ile w praktyce są warte twoje spodnie? Ile kosztów to idzie do producentów, ile do rolnika? Czy jest to sprawiedliwe?
- Czy uważasz, że wymiana barterowa dalej może funkcjonować?

Propozycja wykonania aktywności:

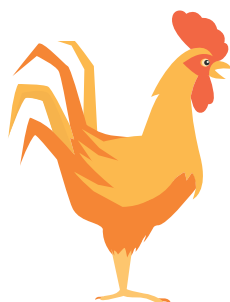
1. Odwiedźcie muzeum etnograficzne lub skansen i spotkajcie się z etnografem lub badaczem kultury.
2. Sprawdźcie z jakich krajów pochodzą nasze ubrania. Z jakich materiałów są wykonane? Porozmawiajcie o sposobach ich wykonania dawniej i dziś.

Materiał dla ucznia:

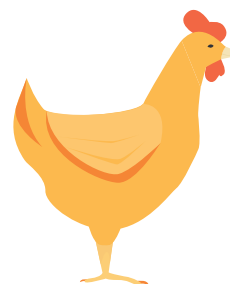
Ułóż poznane na lekcji stroje ludowe, a następnie policz ile i jakich potrzebowałbyś towarów na barter żeby móc skompletować w całości wybrany przez Ciebie strój.

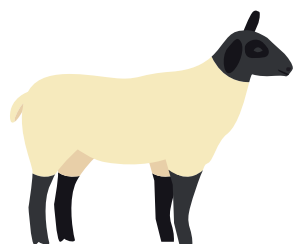
45 zł

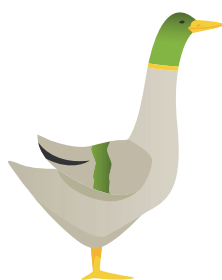
15 zł

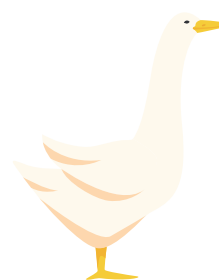
10 zł

50 zł

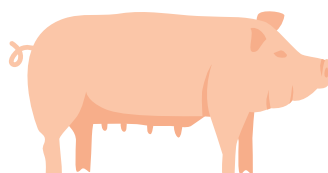
25 zł

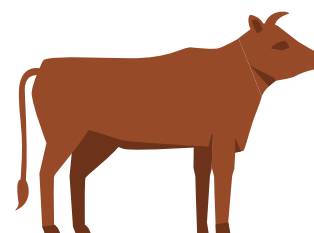
20 zł

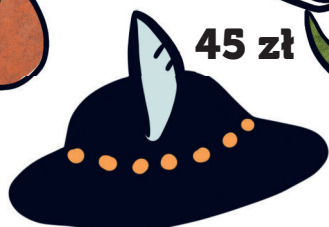
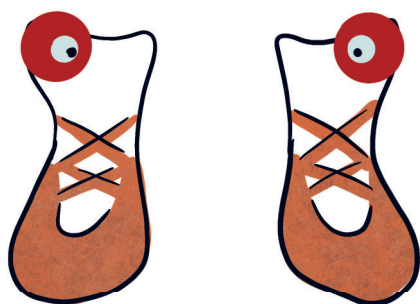
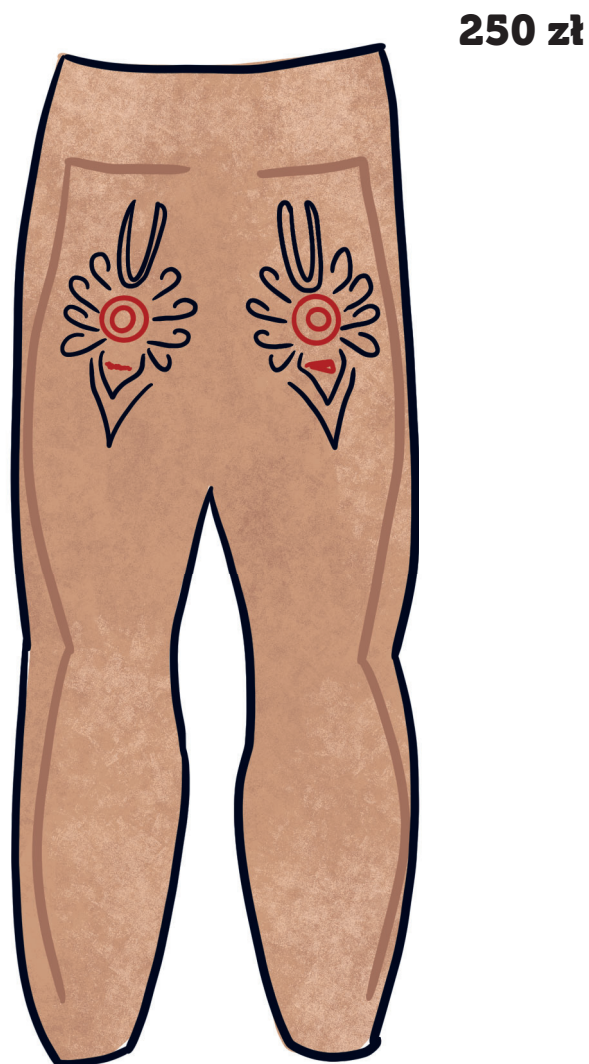
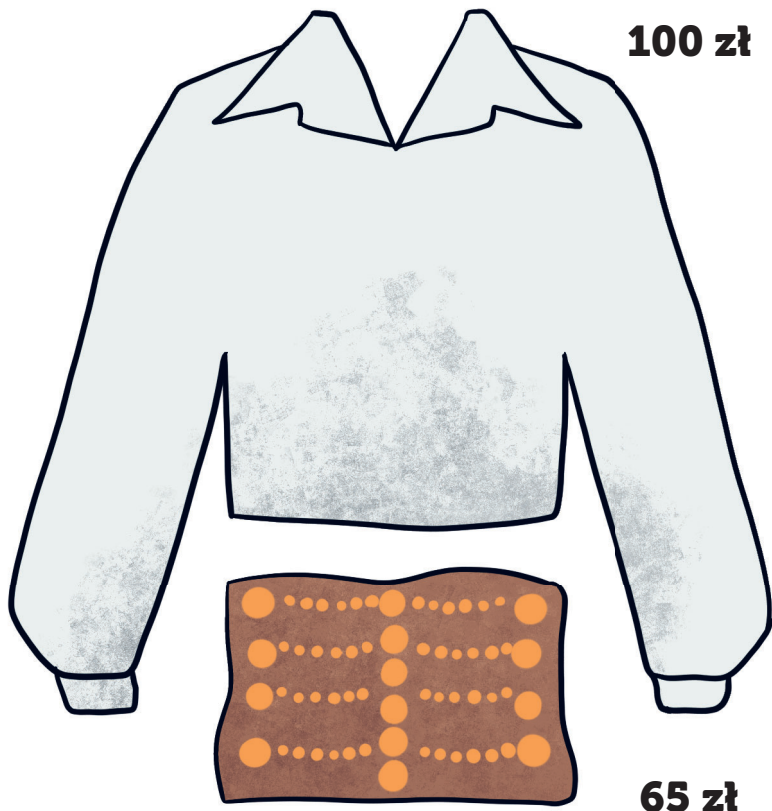
30 zł

100 zł

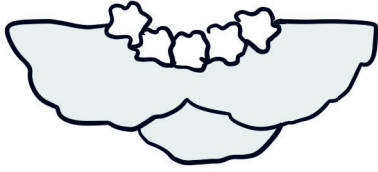

150 zł

45 zł

75 zł

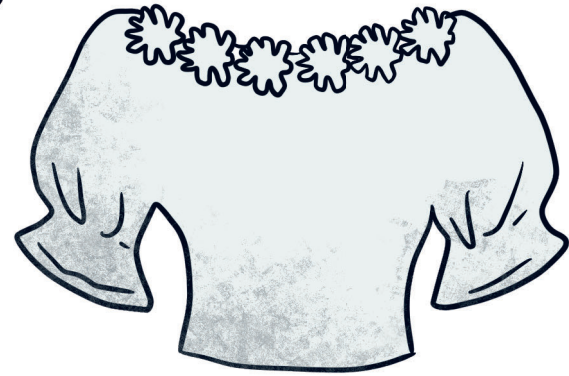
15 zł

365 zł

100 zł

245 zł

